

سبحانہ اللہ العظمیٰ مکارم سیرت

انوار ہدایت

مجموعہ مباحث اخلاقی

نیریری
فقہ

تہیہ و تنظیم: حاج سید میراحمد

فهرست نویسی پیش از انتشار: توسط انتشارات امام علی بن ابی طالب علیه السلام

مکارم شیرازی، ناصر، ۱۳۰۵ -

انوار هدایت: مجموعه مباحث اخلاقی / ناصر مکارم شیرازی؛ تهیه و تنظیم سید میراحمد فقیه نیریزی -
قم: انتشارات امام علی بن ابی طالب علیه السلام، ۱۳۹۰.

ISBN: 978-964-533-089-5

۶۱۵ص.

فهرست نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

کتابنامه به صورت زیر نویس.

۱. احادیث اخلاقی - قرن ۱۴. ۲. اخلاق اسلامی. الف. فقیه نیریزی، میراحمد، ۱۳۴۲ - گردآورنده.

ب. عنوان.

۲۹۷/۳۱۸

BP ۲۴۸ / م ۷ الف ۸

۱۳۹۰

ناشر برتر

نوزدهمین نمایشگاه بین المللی کتاب تهران

انوار هدایت

مجموعه مباحث اخلاقی

حضرت آیت الله العظمی مکارم شیرازی (مدظله)

تهیه و تنظیم: حاج سید میراحمد فقیه نیریزی

تیراژ: ۵۰۰۰ نسخه

نوبت چاپ: اول

صفحه و قطع: ۶۱۵ صفحه / وزیری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۰

چاپخانه: سلیمانزاده

ناشر: انتشارات امام علی بن ابی طالب (ع)

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۵۳۳-۰۸۹-۵

قم - ابتدای خیابان شهدا - کوی آمار (۲۲) - پلاک ۱۵

تلفن: ۷۷۲۲۴۷۸ دورنگار: ۷۸۴۰۰۹۹

www.imamaliipub.ir

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

فهرست مطالب

۲۱	پیشگفتار
۲۵	قانون عمومی مرگ
۳۰	دگرگونی‌های دنیا
۳۱	عوامل شکست غرور و غفلت
۳۳	شش برنامهٔ سعادت بخش
۳۳	۱. دستور توبه
۳۵	۲. پرداختن به کارهای نیک
۳۵	۳. آشتی با خدا
۳۶	۴. صدقه دادن فراوان
۳۶	۵ و ۶. امر به معروف و نهی از منکر
۴۱	ترس از گذشته و آینده
۴۵	قرآن چراغ شب‌های ظلمانی
۵۰	مراتب کمال ایمان
۵۱	حقیقت توکل و فلسفهٔ آن
۵۱	تفاوت بین توکل و تفویض
۵۲	فلسفهٔ توکل
۵۵	علامت مسلم، مؤمن و متقی
۵۸	عواقب و آثار گناه
۵۸	الف) اثر آن در روح انسان
۵۹	ب) اثر گناه در زندگی

۶ انوار هدایت

۵۹ (ج) اثر آخروی گناه

۶۰ توحید افعالی و آثار اعتقاد به آن

۶۲ انقطاع الی الله

۶۷ قدرت زبان

۷۲ استفاده از لحظه‌های دنیا

۷۶ تربیت نفس

۸۱ جایگاه انسان در دنیا و آخرت

۸۵ پنج صفت نیک

۹۰ پنج درس زندگی و ترک شبهات

۹۶ بهترین بندگان خدا

۹۹ راه‌رهایی از شبهات و شهوات

۱۰۲ فرار از مرگ

۱۰۷ عفو و گذشت

۱۱۱ صفات اولیای الهی

۱۱۶ عبرت از سرنوشت گذشتگان

۱۱۹ سفر آخرت و یاد مرگ

۱۲۲ هشدار و آمادگی

۱۲۶ پیوند دین و دنیا

۱۲۹ پرخوری و چشم‌چرانی

۱۳۰ ۱. بُعد مادی

۱۳۱ ۲. بُعد معنوی

۱۳۱ چشم‌چرانی

۱۳۴ تضاد بین عمل و عقیده

۱۳۷ ۱. ضعف ایمان

۱۳۸ ۲. قلندرانه شدن

۷۰	فهرست مطالب
۱۳۸	۳. غفلت
۱۴۰	چهار دستور اسلامی
۱۴۱	بیان حضرت درباره کوتاهی عمر دنیا
۱۴۴	توصیف دنیا
۱۵۰	دنیا معدن جواهر
۱۵۷	امت پیامبر بر سه دسته‌اند
۱۶۱	مراتب یقین
۱۶۷	کسب روزی
۱۷۲	راه مستقیم هدایت
۱۷۵	بیداری و آمادگی
۱۸۱	راه جلب محبت خدا و مردم
۱۸۶	دنیا و آخرت از دو منظر
۱۸۹	تقوا
۱۹۷	سفارش‌های پیامبر اکرم صلی الله علیه و آله به ابوذر
۲۰۵	آثار روانی دنیاپرستی
۲۰۶	۱. اشتغال فکری همیشگی
۲۰۶	۲. فقر دائم
۲۰۶	۳. آرزوهای طولانی بی‌پایان
۲۱۰	دنیا و وظیفه ما در آن
۲۱۶	یاد مرگ

بخش دوم

۲۲۳	فروبردن خشم
۲۲۶	خشم در روایات اسلامی
۲۲۹	بدترین مردمان

۲۳۱	زبان در روایات اسلامی
۲۳۴	بداخلاقی
۲۳۴	آثار سوء خلق
۲۳۵	عوامل و سرچشمه های بداخلاقی
۲۳۵	۱. توقع بیجا
۲۳۵	۲. کبر و غرور
۲۳۶	۳. عدم گذشت
۲۳۶	۴. کم ظرفیتی
۲۳۶	عوامل اجتماعی و جسمانی
۲۳۷	نمونه ای از حسن خلق پیامبر ﷺ
۲۳۹	اهمیت حسن خلق در روایات اسلامی
۲۴۰	بداخویی نقطه مقابل خوش خویی، در روایات اسلامی
۲۴۲	عذرخواهی و قبول عذر
۲۴۵	قرآن و مسأله شفاعت
۲۴۶	مفهوم واقعی شفاعت
۲۴۶	۱: شفاعت در عرف
۲۴۷	۲. شفاعت در شرع
۲۴۷	شفاعت در عالم تکوین
۲۴۷	مدارک شفاعت
۲۴۹	شرایط گوناگون شفاعت
۲۵۱	احادیث اسلامی و شفاعت
۲۵۳	فلسفه شفاعت
۲۵۳	الف) مبارزه با روح یأس و ناامیدی
۲۵۴	ب) ناراحتی و جدان
۲۵۵	حیات و مرگ دل ها

۹۱	فهرست مطالب
۲۵۶	حیات و مرگ دل‌ها
۲۶۲	اموری که اَمّت طاقت آن را ندارند
۲۶۳	میهمانی ایثارگرانه
۲۶۳	موااسات در روایات اسلامی
۲۶۵	ذکر خدا چیست و چگونه است؟
۲۶۶	حضرت موسی همیشه به یاد خدا بود
۲۶۷	یاد خدا در همه حال
۲۶۹	مراحل ذکر پروردگار
۲۷۰	انواع ذکر
۲۷۱	بهترین اذکار
۲۷۱	۱. اذکاری در صبح و شام
۲۷۱	۲. ذکر «یا فتّاح»
۲۷۲	۳. ذکر «یونسیّه»
۲۷۳	۴. ذکر «لا حَوْلَ وَلَا قُوَّةَ إِلَّا بِاللّهِ»
۲۷۳	۵. «ذکر» در کلام امام صادق (ع)
۲۷۵	حقیقت ذکر
۲۷۷	برترین مردمان
۲۸۱	داستان برصیصای عابد
۲۸۴	قناعت در روایات اسلامی
۲۸۶	برترین اعمال
۲۹۰	ایثار چیست؟
۲۹۰	نمونه‌ والای ایثار در خاندان پیامبر
۲۹۴	عوامل نگرانی و پریشانی
۲۹۷	سه صفت مهم
۲۹۷	الف) رابطه انسان و خدا

۲۹۹	تب) رابطه انسان و دوستان
۲۹۹	نمونه‌ای از اخلاق پیامبر ﷺ
۳۰۲	ج) رابطه انسان با دشمنان
۳۰۲	حلیم کیست؟
۳۰۳	بردباری در روایات اسلامی
۳۰۳	حلم و حلیم در کلام امام صادق ﷺ
۳۰۵	صفات مذموم (حسد، حرص، کبر)
۳۰۶	آثار تکبر
۳۰۷	تکبر در روایات اهل بیت ﷺ
۳۰۹	ریشه‌های تکبر و راه درمان آنها
۳۰۹	الف) عدم معرفت به خدا و بندگان او و خویشتن
۳۱۱	ب) عقده حقارت یکی از عوامل تکبر
۳۱۳	راه درمان
۳۱۳	حرص و آزار
۳۱۴	حرص در روایات اسلامی
۳۱۷	حسد
۳۱۷	خشد در روایات اسلامی
۳۱۸	آثار سوء حسد در اجتماع
۳۲۲	سرمایه دینی مردم آخرالزمان
۳۲۶	حقایق ایمان
۳۲۷	۱. انفاق مال
۳۲۸	۲. انفاق حقوق
۳۲۹	۳. انفاق علم
۳۳۱	جایگاه دانشمندان
۳۳۱	تلاش برای

۳۳۳		وظیفه دانشمندان
۳۳۳		ارزش و مقام و وظیفه دانشمندان در روایات اسلامی
۳۳۵		قساوت قلب
۳۳۹		قساوت چیست؟
۳۴۲		الف) کشاندن به فساد اخلاق
۳۴۲		ب) غافل شدن از یاد خدا
۳۴۲		ج) آثار زیانبار بر اعصاب
۳۴۲		د) غنا یکی از ابزار کار استعمار
۳۴۳		اتیان باب السلطان
۳۴۵		بیماری وسواس
۳۴۷		خصوصیات بارز شخصیتی و وسواسی
۳۴۸		چگونگی شروع بیماری وسواس
۳۵۱		عواملی که موجب انصراف از وسواس می شود
۳۵۱		مهم ترین شاخه وسواس
۳۵۲		دوران وسواس با آیات قرآن و روایات معصومین علیهم السلام
۳۵۲		۱. توکل به خداوند
۳۵۳		۲. ذکر
۳۵۳		۳. قرائت سوره ها یا آیات ویژه ای از قرآن
۳۵۳		۴. نماز
۳۵۴		۵. روزه گرفتن
۳۵۴		۶. استعاذه
۳۵۵		۷. تسبیحات حضرت زهرا علیها السلام
۳۵۵		۸. دوست داشتن اهل بیت علیهم السلام
۳۵۵		۹. یاد و ذکر اهل بیت علیهم السلام
۳۵۶		۱۰. توسل

۳۵۶	۱۱. بازشناسی سیره اهل بیت (علیهم السلام)
۳۵۶	۱۲. تلقین
۳۵۶	۱۳. یاد مرگ
۳۵۷	۱۴. آگاهی از دستورهای فقهی و به کار بستن آنها در زندگی
۳۵۸	احترام به پدر و مادر
۳۵۹	دقت فوق العاده در احترام به پدر و مادر
۳۶۳	احترام به پدر و مادر در منطق اسلام
۳۶۶	اذان شعار بزرگ اسلام
۳۶۸	عُجب و خودپسندی
۳۷۰	سوگند یاد کردن
۳۷۳	دروغگویی
۳۷۷	رزق و روزی
۳۷۷	۱. معیار گستردگی و تنگی روزی
۳۷۸	۲. تقدیر روزی تضادی با تلاش ها ندارد
۳۷۸	۳. روزی تنها به مواهب مادی نیست
۳۸۰	یقین و مراحل آن
۳۸۱	۱. علم الیقین
۳۸۱	۲. عین الیقین
۳۸۱	۳. حقّ الیقین
۳۸۲	برخی فضائل امام علی (علیه السلام)
۳۸۳	توبیخ فرزندان
۳۸۳	تهدید برادرش عقیل
۳۸۴	توبیخ ابن عباس
۳۸۷	یتیم نوازی
۳۹۰	عاق و والدین

۳۹۰	سفارش حضرت ولی عصر (عج) نسبت به پدر
۳۹۲	حق پدر بر فرزند
۳۹۴	صله رحم
۳۹۶	ترک نماز
۳۹۶	تأثیر نماز در تربیت فرد و جامعه
۴۰۱	ترک حج
۴۰۲	۱. بُعد اخلاقی حج
۴۰۳	۲. بُعد سیاسی حج
۴۰۴	۳. بُعد فرهنگی حج
۴۰۵	۴. بُعد اقتصادی حج
۴۰۷	فریضه زکات
۴۰۹	رباخواری
۴۰۹	الف) منطق رباخواران
۴۱۰	ب) زیان‌های رباخواری
۴۱۳	آثار نکبت‌بار زنا
۴۱۳	فلسفه تحریم زنا
۴۱۵	ترس از خدا
۴۱۵	خداترسی
۴۱۶	خداترسی تا چه اندازه؟
۴۱۷	تکالیفی که از زنان برداشته شده
۴۱۸	ارزش معنوی مرد و زن
۴۱۹	پاسخ به یک اتهام
۴۲۰	مزاح، تنبلی و سستی
۴۲۲	آثار غیبت و سخن‌چینی
۴۲۲	غیبت از بزرگ‌ترین گناهان

۱۴ انوار هدایت

۴۲۵ وَضِیَّت

۴۲۶ دوست و همنشین

۴۲۸ صدقه

۴۲۸ صدقه پنهانی برای خدا

۴۲۹ صدقه برای درگذشتگان

۴۳۰ صدقات جاریه (فرزند صالح)

بخش سوم

۴۳۵ برداشت واقعی از دعا

۴۳۸ سلاحی به نام دعا

۴۳۹ فلسفه دعا و نیایش

۴۴۱ مفهوم واقعی دعا

۴۴۳ مرا بخوانید تا شما را اجابت کنم

۴۴۳ اهمیت دعا و شرایط استجاب

۴۴۶ آنان که دعایشان مستجاب نمی شود

۴۴۷ دعا در کلام معصومین علیهم السلام

۴۴۹ نظم در زندگی

۴۵۲ تفکر در روایات اسلامی

۴۵۶ برنامه‌ای برای دنیا و آخرت

۴۵۷ عوامل تسویف

۴۶۰ عواقب سخن بدون علم

۴۶۱ عواقب دنیوی

۴۶۲ عواقب اخروی

۴۶۳ سخن گفتن در کلام حضرت علی علیه السلام

۴۶۴ درستی مهم برای برقراری نظم اجتماعی

۱۵	فهرست مطالب
۴۶۷	ضایعات پیروی از حدس و گمان
۴۶۷	راه مبارزه با پندارگرایی
۴۶۹	عالم بی عمل
۴۷۳	علمای هوی پرست مسیحی یا بانیان جنگ‌های صلیبی
۴۷۳	اساس حکومت بنی امیه بر دوش عالمان هوی پرست
۴۷۴	عالمان هوی پرست قرن بیستم
۴۷۵	از شنیدن خبر گناه دق کرد
۴۷۷	عالم بی عمل در روایات اسلامی
۴۷۸	نشانه‌های علم حقیقی و عالم حقیقی
۴۸۳	گزیه از ترس خداوند در روایات اسلامی
۴۸۶	تعدیل آرزوها
۴۸۷	آرزوهای نابه‌جا و کلام امیرالمؤمنین علی علیه السلام
۴۸۸	راه مبارزه با طول امل (آرزو) چیست؟
۴۸۹	سبب زوال دولت برامکه
۴۹۴	سه دستور سرنوشت ساز
۴۹۶	دقت و سختگیری در حسابرسی قیامت
۴۹۶	حساب روز قیامت در کلام امام صادق علیه السلام
۴۹۹	آنان که بی حساب به بهشت می‌روند
۵۰۳	ترازوی سنجش اعمال در قیامت
۵۰۵	اسباب سنگینی میزان اعمال در روایات
۵۰۷	مسأله عرض اعمال
۵۱۰	تأثیر متقابل آگاهی و تقوا
۵۱۳	رابطه ایمان و تقوا با روشن بینی
۵۱۹	دوست و آیین دوستی
۵۲۱	آیین دوستی

- آداب دوستی ۵۲۱
- آزمایش دوستان ۵۲۲
- دوست یا نشان فضیلت و رذیلت ۵۲۲
- تأثیر خلق و خوی دوست ۵۲۲
- دوستی و دشمنی در مرز مصلحت ۵۲۳
- داستان قنبر غلام علی علیه السلام ۵۲۴
- نشانه‌های دوست ۵۲۵
- دوستی در سخنان امام علی علیه السلام ۵۲۶
- پرحرفی ۵۲۸
- عیب‌های پرحرفی در سخنان امام علی علیه السلام ۵۳۱
- رُمز پیروزی در کارها ۵۳۳
- فلسفه نماز ۵۳۴
- اهمیت نماز ۵۳۵
- تأثیر نماز در تربیت فرد و جامعه ۵۳۷
- کیفر تارکان نماز ۵۴۲
- مسلمان و کافر به نماز شناخته می‌شود ۵۴۳
- بی‌نماز بدتر است یا یهودی؟ ۵۴۳
- ترک نماز دین را خراب می‌کند ۵۴۳
- کیفر بی‌نماز در عالم برزخ ۵۴۴
- کیفر بی‌نماز در روز رستاخیز ۵۴۴
- بی‌نماز در ویل جای دارد ۵۴۵
- پانزده کیفر برای کوچک شمردن نماز ۵۴۵
- بی‌نماز را این‌گونه به دوزخ می‌کشند ۵۴۸
- عذاب بی‌نماز در دوزخ ۵۴۸
- کیفر معاشرت با بی‌نماز ۵۴۹

کیفر هم خوراک شدن با بی نماز	۵۴۹
به بی نماز نباید کمک کرد	۵۵۰
به بی نماز آب و نان نباید داد	۵۵۰
جسد بی نماز خوار است	۵۵۰
اهل دریا از دندان بی نماز معذب شدند	۵۵۰
از آبروی بی نماز این فسادها پیش می آید	۵۵۰
از استخوان بی نماز شهری در عذابند	۵۵۱
دوگانگی شخصیت	۵۵۲
۱. کمبود شخصیت	۵۵۳
۲. عدم قناعت	۵۵۳
۳. تحمیل از سوی اجتماع	۵۵۴
۴. سودجویی	۵۵۴
۵. ضعف و ناتوانی	۵۵۴
۶. نداشتن یک خط و فکر و مکتب	۵۵۵
انواع دورویی	۵۵۵
۱. دورویی نزد مردم	۵۵۵
۲. دورویی نزد خدا	۵۵۵
۳. دورویی نزد خودشان	۵۵۶
سرچشمه نفاق و نشانه های منافقان	۵۵۷
نشانه های منافق	۵۵۸
خطر منافقان	۵۶۰
نشانه های منافقان در روایات	۵۶۱
محاسبه و مراقبه نفس	۵۶۴
محاسبه نفس در کلام امام علی علیه السلام	۵۷۰
معیار ظاهر و باطن	۵۷۲

۵۷۶	 مقایسه غیبت و زنا
۵۷۹	 مفهوم غیبت
۵۸۰	 غیبت از بزرگ‌ترین گناهان است
۵۸۱	 غیبت در روایات اسلامی
۵۸۴	 علاج غیبت و توبه از آن
۵۸۴	 موارد استثنا
۵۸۵	 عمل منافی عفت
۵۸۶	 فلسفه تحریم زنا
۵۸۷	 زنا و پیامدهای آن در روایات معصومین علیهم‌السلام
۵۸۹	 برتری جویی
۵۹۱	 خودستایی
۵۹۴	 برتری جویی و حبّ جاه در روایات
۵۹۵	 انواع تکبر
۵۹۶	 شاخه‌های تکبر
۵۹۶	 آثار تکبر
۵۹۷	 عوامل غرور شکن
۵۹۸	 تکبر در روایات اهل بیت علیهم‌السلام
۶۰۰	 اشارات
۶۰۴	 حقیقت کفران نعمت
۶۰۶	 خطر تصوّف
۶۰۷	 خطرهای تصوّف
۶۱۱	 ورود تصوّف به اسلام
۶۱۳	 چگونه آب و رنگ اسلامی به تصوّف داده شد
۶۱۴	 انشعابات زیاد و انحطاط تصوّف

مقدمه حضرت آیه الله العظمی مکارم شیرازی (مد ظله العالی)

عالم بی عمل به همان اندازه خطرناک است که عامل بی علم، زیرا از نظر اسلام «علم» و «عمل»، همچنین «عقیده» و «اخلاق»، به منزله دو بال نیرومند برای پرواز انسان به سوی جوار قرب الهی و وصول دیدار آن محبوب بی بدیل است. هیچ یک از این دو به تنهایی نمی تواند انسان را به کمالات برساند. علم بدون عمل مانند عمل کردن بدون آگاهی، مایه انواع انحرافات و به گفته امام صادق (علیه السلام) در حدیث معروف که در اصول کافی آمده: «لَا تَزِيدُهُ سُرْعَةُ السَّيْرِ إِلَّا بُعْدًا» است. به همین دلیل همیشه علمای بزرگوار ما کوشیده اند دروس علمی را با نصایح اخلاقی و نکات دقیق و جالب از آیات و روایات اسلامی بیامیزند تا قلب های دانش طلبان همچون افکارشان روشن و نورانی شود.

این حقیر به حکم احساس وظیفه، سال هاست که سعی می کنم روزهای چهارشنبه که روز آخر درسی هفته است، یکی از روایات ناب معصومین (علیهم السلام) را در زمینه تهذیب نفس و پرورش اخلاق، از منابع معتبر برای طلاب عزیز درس خارج مطرح کرده و به ذکر دقایق و نکات و محتوای آن بپردازم، تا هم گوینده از آن پند گیرد و هم شنونده راه و رسم اخلاق را بیاموزد.

این روایات گاه مجموعه هایی از احادیث را که در بحار الانوار یا روضه کافی یا نهج البلاغه یا تحف العقول که دارای یک تسلسل جالب منطقی است شامل

می شود. و چون به زبان ساده مطرح می شد می توانست برای همگان مفید باشد. بارها کسانی از طلاب فاضل کوشیدند آنها را از نوارها جمع آوری و تنظیم کنند و در اختیار عموم بگذارند و چون کار نسبتاً سنگینی بود توفیق به پایان بردن آن نصیبشان نشد تا اینکه فاضل سختکوش و محترم حجة الاسلام آقای حاج سید میراحمد فقیه نیریزی دامن همت بر کمر زد و بخش مهمی از آنها را به صورت مجموعه ای گردآوری و تنظیم و آماده نشر کرد و آنچه در این کتاب می بینید بخشی از آن است.

من به سهم خود از تلاش های خستگی ناپذیر و پراز اخلاص ایشان تشکر می کنم و از خداوند می خواهم که برای همگان مفید و برای گوینده و نویسنده و خوانندگان مایه نجات شود.

قم - حوزه علمیه

ناصر مکارم شیرازی